

Moskovics Iván

Ez az egyetlen háború előtti képem, ami megmaradt. Ez is egy csoda, hogy megmaradt, hiszen mindenemet elvesztettem a háború alatt. A kép valamikor a 1940-es évek elején készült, Unghosszúmezőn. 1928-ban születtem. Ivánnak neveztek el. A zsidó nevem Mose-Cvi. Apám jószággal kereskedett, anyám miután férjhez ment, háztartásbeli volt. Két évvel a születésem után a szüleim Unghosszúmezőre költöztek. Édesanyám szülei azt szerették volna, ha mindegyik gyerekük közel lakik hozzájuk. Nem tudom, hogy a házat építette-e az apám vagy vette, de Unghosszúmezőn a családunk saját házában lakott. Nem messzire volt attól a háztól, ahol nagyanyám és nagyapám lakott. A falun egy kis folyó folyik keresztül, és a mi házunk a túlparton állt, pont szemben édesanyám szüleinek a házával. Erre a házra jól emlékszem. Vályogtéglából

készült, szalmából volt a teteje, ahogy a falubeli házak többségének. A házban két szoba volt és a konyha. Kintről rögtön a konyhába lépett be az ember. A konyhából nyíltak az ajtók a szobákba, jobbra és balra. Volt még egy éléskamra is. A legegyszerűbb, deszkából készült bútorunk volt, és csak a legszükségesebb: asztalok, székek, ágyak, szekrények. A ház mögött egy nagy udvar volt. Ott volt az istálló és a szénapajta, ahol a szénát tároltuk télire. Volt egy fáskamra is a tűzifának. A ház és a kert magas kerítéssel volt körülvéve. A kertben gyümölcsfák voltak: alma, körte, szilva, dió -- ezeket mind magunk neveltük és szüreteltük. Télire lekvárt főztünk be. Volt zöldségeskertünk is. A földünk nem volt túl nagy, de kielégítette a család szükségleteit. Megtermeltük magunknak az egész évre való krumplit és a zöldségeket. Elég volt a terület arra is, hogy szénát gyűjtsünk a jószágnak télire. Semmit sem vásároltunk, minden a sajátunk volt. Tartottunk tehenet, lovat, baromfit. Apám csak földműveléssel kereste a kenyerét. Édesanyám a házimunkát végezte, segített édesapámnak a földeken, dolgozott a kertben és a veteményesben. Mi, gyerekek egészen kicsi korunktól be voltunk fogva a mezőgazdasági munkára. Mindent mi magunk csináltunk meg, nem szorultunk napszámosokra. Mindenki tudta, mi a dolga, mindenki szorgoskodott. A faluban nem volt villany. Este petróleumlámpát vagy gyertyát gyújtottunk. Gyertyafény mellett tanultunk. Ha valamiért sötétben ki kellett menni az utcára, petróleumlámpát vittünk magunkkal. Én most is szívesen laknék falun. Az egy nyugodt élet volt. Hétéves korunkban mindannyian az állami nyolcosztályos általános iskolába kezdtünk járni a faluban [Csehszlovákiában az 1922. július 13-án jóváhagyott 226/1922 sz. ún. 'Kis Iskolatörvény' (Mal? ?kolsk? zákon) előírta a nép- és polgári iskola kötelező látogatását a gyermekek 6. életévének betöltése után, ezáltal tehát előírta a nyolcéves általános iskolakötelezettséget öt év türelmi idővel. Az elemi és polgári iskola 8 évig tartó látogatását Szlovákiában csak az 1927/1928. tanévtől kezdve tették kötelezővé. Lásd: oktatási rendszer Csehszlovákiában a két világháború között. -- A szerk.]. Én 1935-ben kezdtem el iskolába járni. 1918 óta az iskolában cseh nyelven folyt az oktatás. Unghosszúmezőn nem volt több tizenhárom zsidó családnál, ezért az iskolában is kevés zsidó gyerek volt. Kicsi falu volt, és az osztályok kis létszámúak voltak. Az iskolában nem volt antiszemitizmus a tanulók között, de hát honnan is lett volna? A gyerekek mindig a saját szüleiket utánozzák, a felnőttek pedig tisztelettel viseltettek a zsidók iránt. 1938-ban Kárpátaljára visszatértek a magyarok [1938-ban Kárpátaljának csak egy része -- Munkács, Ungvár és Huszt környéke -- került vissza átmenetileg Magyarországhoz. Lásd: első bécsi döntés; Kárpátalja elfoglalása. -- A szerk.]. De ez már a fasiszta Magyarország volt, a hitleri Németország szövetségese. A csehek és a magyarok zsidókhoz való hozzáállásában szembeszökő volt a különbség. Eleinte nyugalom volt, aztán megkezdődött a zsidóüldözés, zsidóellenes törvényeket vezettek be. Először bevezették az igazolásokat. A zsidóknak igazolást kellett bemutatniuk arról, hogy ők és az őseik tényleg itt éltek, itt születtek, hogy nem betelepülők [lásd: zsidótörvények Magyarországon]. Az igazolványokért Budapestre kellett utazni, nem kis pénzeket kifizetni. Aztán a zsidóknak megtiltották, hogy kereskedelemmel foglalkozzanak. Az üzleteket és vállalkozásokat nem zsidóknak kellett átadni, máskülönben az állam tulajdonába kerültek [lásd: stróman]. A zsidóknak egyre rosszabb és rosszabb lett. Aztán egy törvényt fogadtak el a zsidók szabad mozgásának korlátozásáról. Az ember nem hagyhatta el annak a településnek a határait, ahol az állandó lakhelye volt. Még a szomszéd faluba, Gejőcre sem lehetett elmenni, a zsinagógába. Ezzel a törvénnyel egy időben a zsidókat kötelezték arra, hogy sárga Dávid-csillagot viseljenek a ruhájuk mellrészén [lásd: sárga csillag Magyarországon]. A magyarok olyan embereket neveztek ki előljáróknak, akik hűek voltak hozzájuk, hogy nyomást gyakoroljanak a zsidókra, üldözzék őket. Néhány helybeli magyar fasiszta lett. Gejőcön volt egy grófi birtok, a gróf fia szimpatizált a fasisztákkal. Ez az ember úgy viselkedett a helyi zsidókkal, mintha bűnözők lettek volna, még az is megesett, hogy ő és a barátcskái lóháton mentek be a

zsinagógába. De azért zsidó pogrom nem volt. Meg kell hogy mondjam, a helyi parasztok együtt érzően viselkedtek a zsidókkal, segítették őket. Az antiszemitizmus felső, kormányzati szinten volt, a hivatalnokok között, de 'lent' az emberek nem fogadták el, nem vették át.